

UNIVERZITET U NOVOM SADU

FAKULTET TEHNIČKIH NAUKA

Predavanja

PRIPREMA, PLANIRANJE I LOGISTIKA PROIZVODNJE

Predavanje br. 1:
Uvod u nastavni predmet

Prof. dr Dejan Lukić

Osnovni podaci

Predmetni nastavnici:

dr Dejan Lukić, vanredni profesor
kabinet br. 6, Mašinski institut
tel. 485-2331
e-mail: lukicd@uns.ac.rs

dr Mijodrag Milošević, redovni profesor
kabinet br. 106, Mašinski institut
tel. 485-2346
e-mail: mido@uns.ac.rs

Ocena:

$$O=0,5*PP+(0,4*K \text{ ili } 0,3*SR)+0,1*(PP+PV)$$

- PP – predmetni projekat (Izrada 40 bod. + odbrana 10 bod.)
- K – kolokvijum-teorija (40 bod.)
- SR – seminarski rad (Izrada 20 bod. + prezentacija rada 10 bod.)
- PP, PV - prisustvo na predavanjima i vežbama (5+5 bod.)

Osnovni podaci

Literatura:

1. Todić, V., Penezić, N., Lukić, D., Milošević, M.: *Tehnološka logistika i preduzetništvo*. Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad, 2011.
2. Lukić, D., Milošević, M., Todić, V.: *Integrirani CAPP sistemi i PDM, udžbenik*, Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad, 2022.
3. Krstić, J.: *Biznis plan*, Prometej, Novi Sad, 2001.
4. Mikac, T., Ljubetić, J.: *Organizacija i upravljanje proizvodnjom*, Graphis, Zagreb, 2009.
5. Scallan, P.: *Process Planning: The Design/Manufacturing Inteface*, MA, Butterworrrth-Hienemann, Boston, 2003.

Predavanja:

1. Uvod u nastavni predmet
2. Priprema proizvodnje
3. Tehnološka priprema proizvodnje
4. Operativna priprema proizvodnje
5. Logistika proizvodnje
6. Planiranje poslovanja – Biznis plan
7. Kolokvijum (polaganje teorijskog dela ispita 40 bodova)

Vežbe:

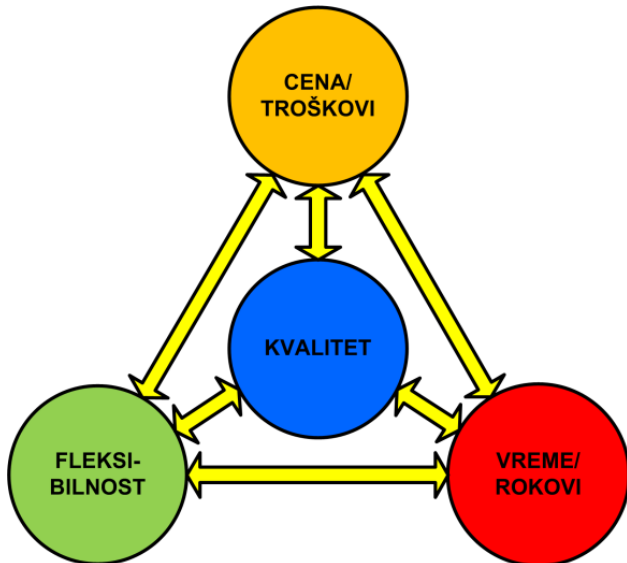
1. Uvod u vežbe
2. Priprema (planiranje i projektovanje) proizvodnje – pojedinačni prilaz
3. Priprema (planiranje i projektovanje) proizvodnje – grupni prilaz
4. Podela projektnih zadataka (50 bodova=izrada+odbrana)
5. Planiranje i terminiranje proizvodnje/projekta - MS Project
6. Biznis plan kroz primer

Uvod

Privreda predstavlja najvažnije područje društvenog života ljudi, koja čini njegovu realnu materijalnu bazu. Razvoj privrede je osnovni uslov za razvoj društva u celini. Osnova privrede je **proizvodna delatnost**, pod čim se podrazumeva **materijalna proizvodnja** koja se realizuje u okviru poslovnog, odnosno **proizvodnog sistema**.

Proizvodni sistem će dobro poslovati, ostvariti rast i razvoj samo ako zadovolji uslove tržišta, odnosno ako **proizvodi upotrebljiv, ekonomičan, kvalitetno dizajniran, ekološki podoban, konkurentan i za tržište prihvatljiv proizvod**.

Međusobno suprotstavljeni zahtevi nikada nisu bili izraženiji, jer **tim koji razvija proizvod** mora u što **kraćem vremenu** da projektuje i izradi proizvod koji ima **najniže troškove** u životnom veku, a pri tome da ima **kvalitet** i druge attribute koji su prilagođeni zahtevima i potrebama kupaca, odnosno da bude **fleksibilan**.

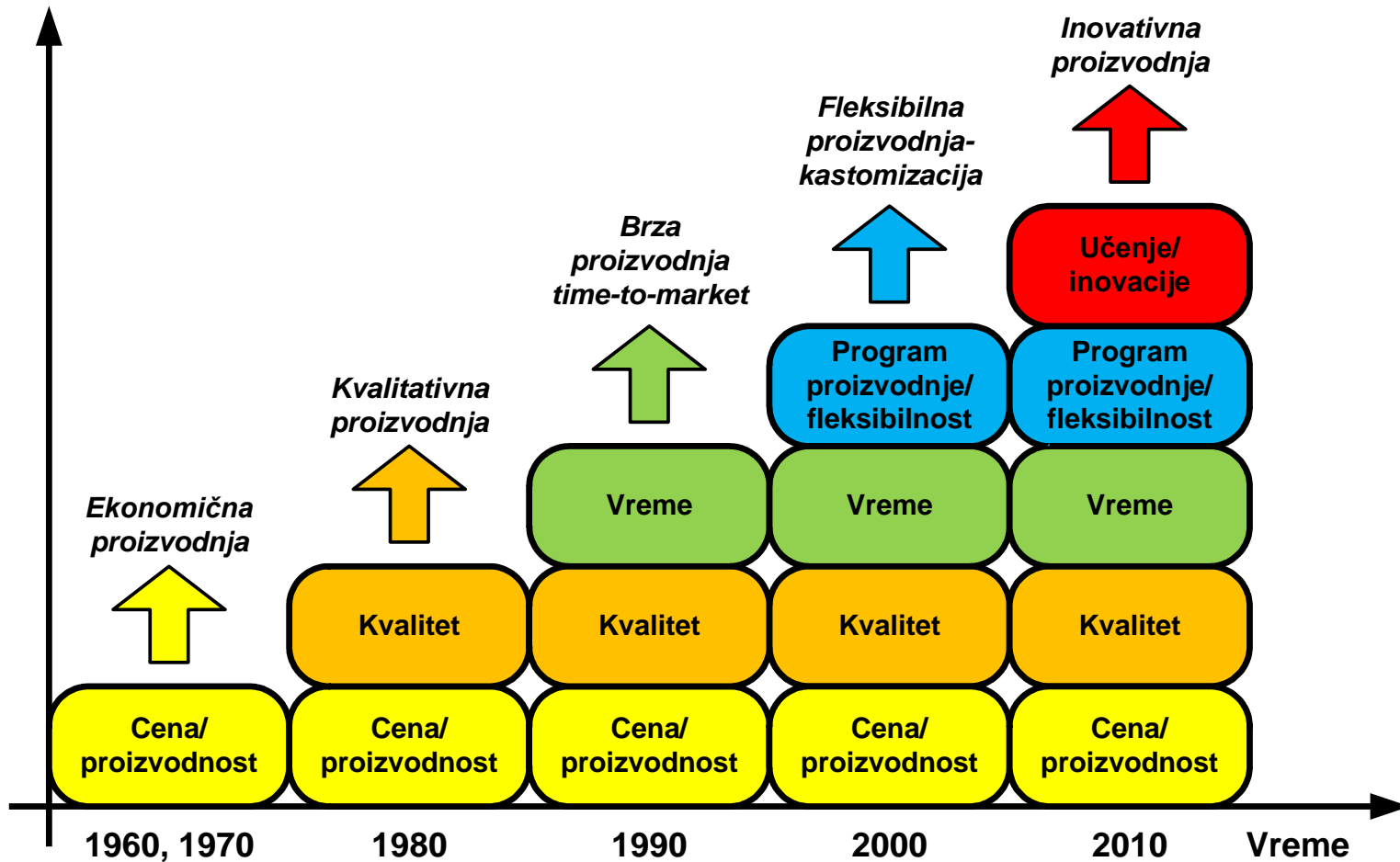

Strateški cilj tržišnog poslovanja proizvodnog sistema odnosi se na:

- Razvoj, proizvodnju i prodaju proizvoda prema zahtevima kupaca,
- Upravljanje životnim i ekonomskim vekom svojih proizvoda,
- Povećanje učešća svojih proizvoda na tržištu,
- Proizvodnju ekonomski isplativih proizvoda, itd.

Uvod

Česte promene uslova poslovanja na globalnom svetskom tržištu proizvoda uslovile su prilagođavanje proizvodne strategije u vremenu.

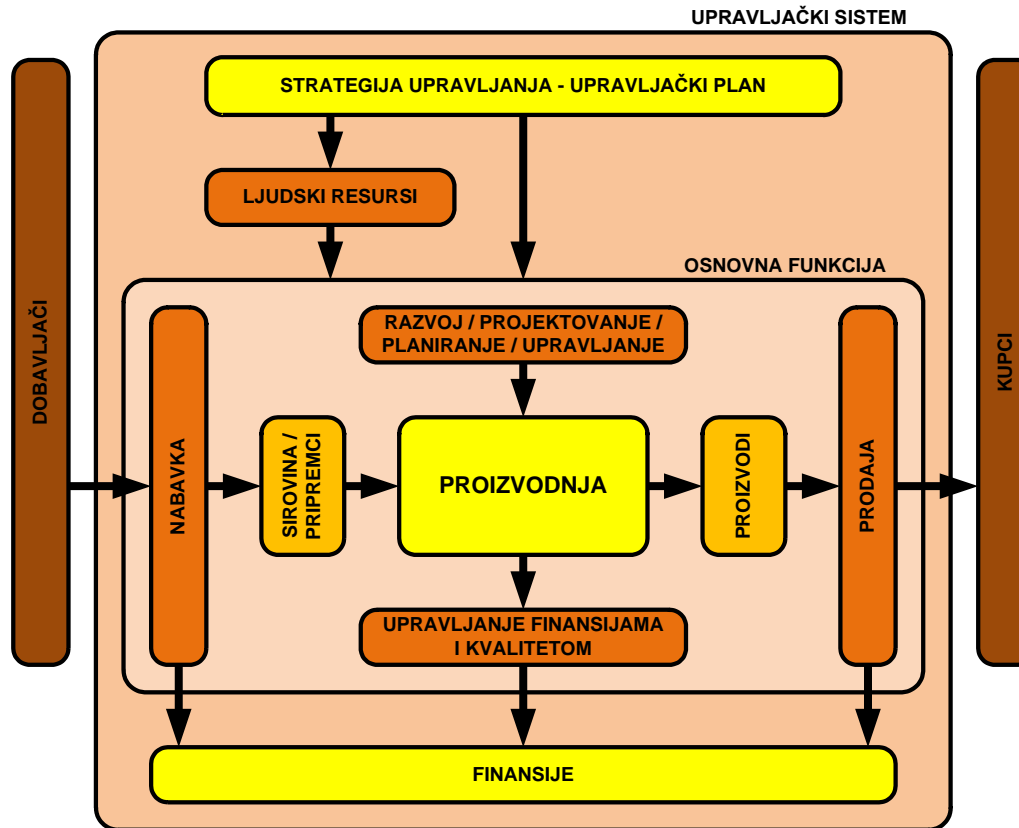
- ♦ Tokom 60-ih i 70-ih godina prošlog veka, kao i ranije uspešnu proizvodnju je karakterisala **niska cena proizvoda**, odnosno **mali troškovi proizvodnje** i **veliki broj proizvedenih delova/proizvoda**. Osnovna proizvodna strategija je bila usmerena na **proizvodnju što jeftinijeg proizvoda u što većim količinama**.
- ♦ U prošlosti se **kvalitet** posmatrao kao nešto što **košta, ekstra trošak, koji su kupci plaćali**. Međutim, početkom 80-ih godina pod uticajem japanskih poslovnih sistema **kvalitet** postaje osnova proizvodne strategije uz osetno **smanjenje veličina serija proizvoda**.
- ♦ 90-ih godina prošlog veka, pored troškova i kvaliteta pojavljuje se faktor koji postaje kritičan za uspeh u proizvodnji malih serija proizvoda, koji se odnosi se na **vreme pojave proizvoda na tržištu "time-to-market"**. Uočeno je da proizvodni sistemi koji **kasne sa plasmanom proizvoda na tržište i njihovom pravovremenom zamenom novim ili revitalizovanim proizvodima doživljavaju neuspeh u poslovanju**.
- ♦ Nakon toga početkom 2000-ih se pojavljuje strategija koja se odnosi na **prilagođavanje proizvoda zahtevima svakog pojedinačnog kupca – fleksibilna proizvodnja**, pod nazivom "**kastomizacija**".
- ♦ Konkurencija na globalnom tržištu se stalno povećava i zahteva **znanje, stalnu edukaciju**, kao i primenu inovacija u iznalaženju novih ili unapređenju postojećih proizvodnih rešenja koja mogu da zadovolje potrebe i očekivanja kupaca.

Oni proizvodni sistemi koji nisu spremni da se prilagode promenama neće biti u stanju da opstanu na tržištu.

Uvod

U okviru proizvodnog sistema centralno mesto zauzima proizvodnja.
Uspešna proizvodnja zahteva harmonizaciju tri osnovna toka koja se odnose na materijal, energiju i informacije.

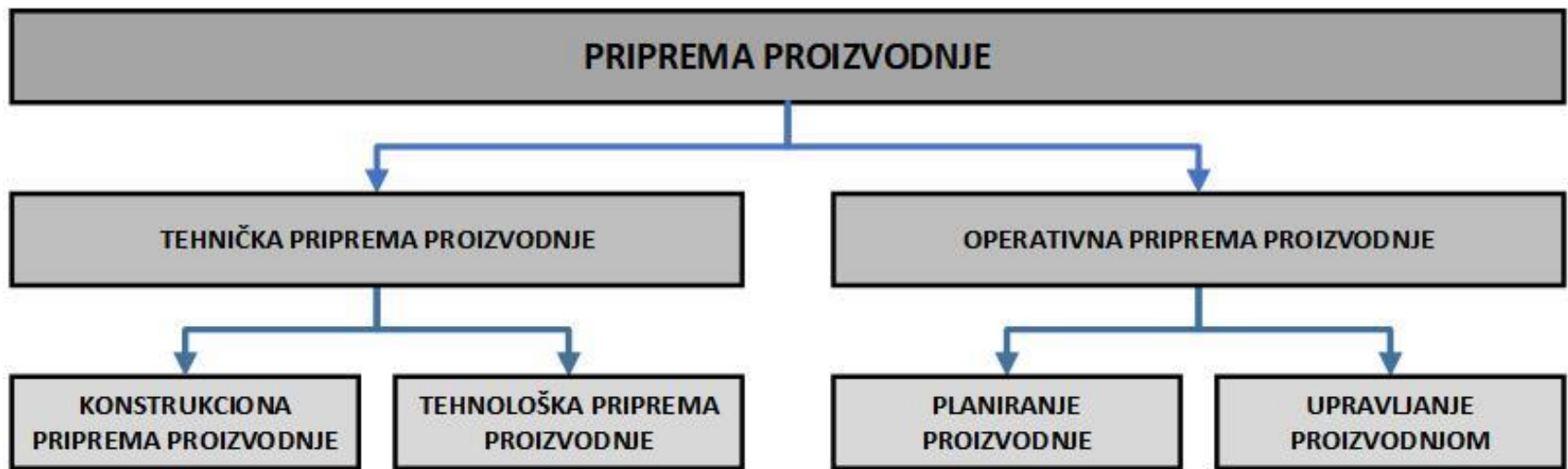
Tok materijala – s leva na desno od dobavljača do kupaca

Tok informacija – od gore ka dole

Priprema proizvodnje

Savremeno tržište od privrede zahteva efikasnu proizvodnju, poslovanje i razvoj kao i brzo prilagođavanje potrebama kupaca.

Jedna od najvažnijih funkcija koja ima uticaj na uspešno poslovanje preduzeća je funkcija pripreme proizvodnje.

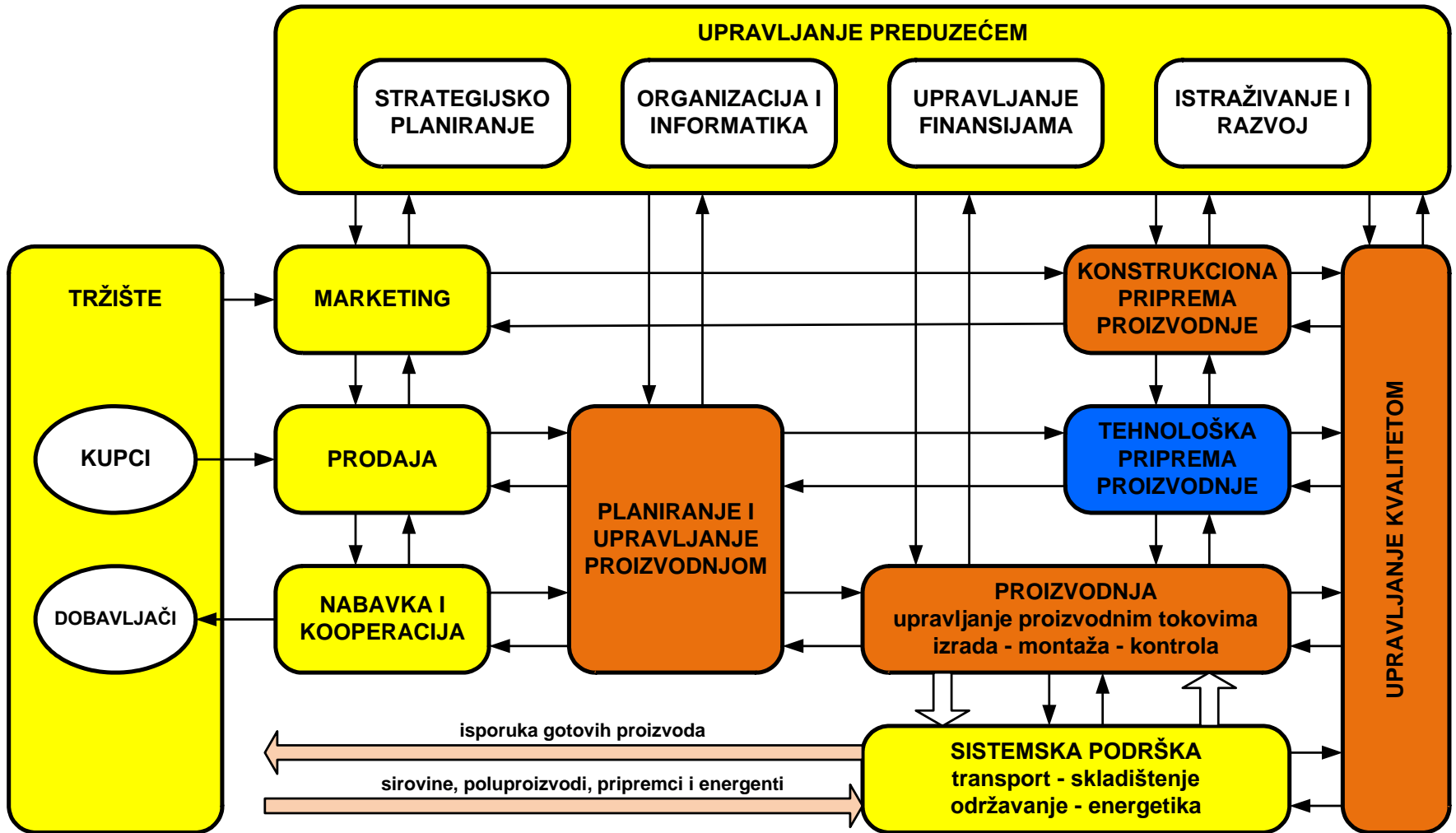

Priprema proizvodnje možemo podeliti na **tehničku pripremu** i **operativnu pripremu**.

Tehnička priprema se deli na **konstrukcionu pripremu** i **tehnološku pripremu** proizvodnje.

Operativna priprema se deli na **planiranje proizvodnje** i **upravljanje proizvodnjom**.

Funkcije proizvodnog sistema

Konstruktivna priprema proizvodnje

Konstruktivna priprema se bavi oblikovanjem proizvoda.

Osnovni zadaci konstruktivne pripreme se odnose na:

- ◆ Da bi se došlo do projekta novog proizvoda potrebno je definisati **ideju/predlog** projektnog zadatka na osnovu koga se vrši **projektovanje i konstruisanje proizvoda**.
- ◆ U okviru ove funkcije vrši se **standardizacija i tipizacija proizvoda** kao celine i pojedinih njegovih **elemenata**.
- ◆ Na osnovu razrađene konstruktivne dokumentacije, vrši se projektovanje tehnoloških procesa (zadatak tehnološke pripreme) i izrada prototipa (proizvodnja). **Prototip se ispituje** kako bi se utvrdila **tehnička ispravnost i funkcionalnost proizvoda**, koji potvrđuju rezultate projektovanja i konstruisanja (danas se često vrši primenom CAx sistema – CAD/CAE/CA..). Na osnovu ispitivanja prototipa organi tehničke kontrole izdaju atest o tehničkoj i funkcionalnoj podobnosti i ispravnosti proizvoda.
- ◆ Osnovni izlazni rezultat konstruktivne pripreme je **konstruktivna dokumentacija** (3D modeli/2D crteži proizvoda, sklopova, podsklopova i delova)

Tehnološka priprema proizvodnje

Tehnološka priprema ima zadatak da na bazi konstrukcije proizvoda (konstrukcione dokumentacije) i proizvodnih mogućnosti omogući postizanje tehnoloških proizvoda, odredi najbolje proizvodne metode i tehnike za što racionalnije korišćenje proizvodnih resursa uz ostvarenje optimalnih procesa proizvodnje (obrade, montaže, kontrole...).

Osnovni zadaci koji se rešavaju u okviru tehnološke pripreme su:

- ◆ Tehnološkičnost konstrukcije proizvoda
- ◆ Projektovanje tehnoloških procesa proizvodnje (obrade, montaže, kontrole).
- ◆ Projektovanje specijalnih alata, pribora, merila i uređaja
- ◆ Koladuacija (provera) tehnološkog procesa
- ◆ Procena i proračun vremena i troškova proizvodnje
- ◆ Studija rada (analiza i unapređenje tehnoloških procesa)
- ◆ Projektovanje tehnoloških osnova proizvodnog sistema
- ◆ Lansiranje i izmena tehnološke dokumentacije

Osnovni izlazni rezultat tehnološke pripreme je **tehnološka dokumentacija** (sadržaj tehnološkog procesa, karte operacija, upravljački programi....)

Operativna priprema proizvodnje

Operativna priprema definiše:

- ◆ **šta će se proizvoditi** (koji delovi, sklopovi ili proizvodi)
- ◆ **u kojim količinama** (obim i serije),
- ◆ **kada će se proizvoditi** - vremenski se definišu **temini realizacije** (početka i završetka) **aktivnosti procesa proizvodnje**,
- ◆ dinamički se **planiraju** (vremenski) **materijalni, proizvodni i ljudski resursi**.

Na osnovu operativne dokumentacije **proizvodnja se lansira, kontroliše-upravlja i optimizuje**, uz definisanje **zaliha materijalnih resursa**.

Osnovni zadaci operativne pripreme su:

- ◆ Planiranje proizvodnje
- ◆ Lansiranje proizvodnje
- ◆ Praćenje-upravljanje proizvodnjom
- ◆ Organizacija materijalnih resursa

Osnovni izlazni rezultat je operativna/radna dokumentacija (planovi proizvodnje, radni nalozi....)

Logistika proizvodnje

Logistika je delatnost koja se bavi savladavanjem prostora i vremena uz najmanje troškove.

U savremenim uslovima se najčešće koristi za označavanje poslovne funkcije i naučne discipline koja se bavi koordinacijom svih kretanja materijala, proizvoda i robe u fizičkom, informacijskom i organizacijskom pogledu.

LOGISTIKA je funkcija odgovorna za kretanje materijala od dobavljača u preduzeće, kroz operacije unutar preduzeća, te od preduzeća prema kupcu.

Logistika predstavlja planiranje, izvršavanje, kontrolu i upravljanje tokovima materijala (roba - sirovina, poluproizvoda, gotovih proizvoda) informacija, energije i ljudi između tačke izvora i tačke potrošnje.

Osnovni zadaci i ciljevi logistike **osigurati da**

(2) određeni materijal (sirovina, pripremak, obradak, deo..)

(3) odgovarajućeg kvaliteta

(4) u potrebnoj količini

(5) s pravim informacijama

bude raspoloživ

(6) u određenom trenutku (vremenu)

(7) na određenom mestu (savladavanje prostora)

(8) odgovarajućem korisniku

---

a sve navedeno

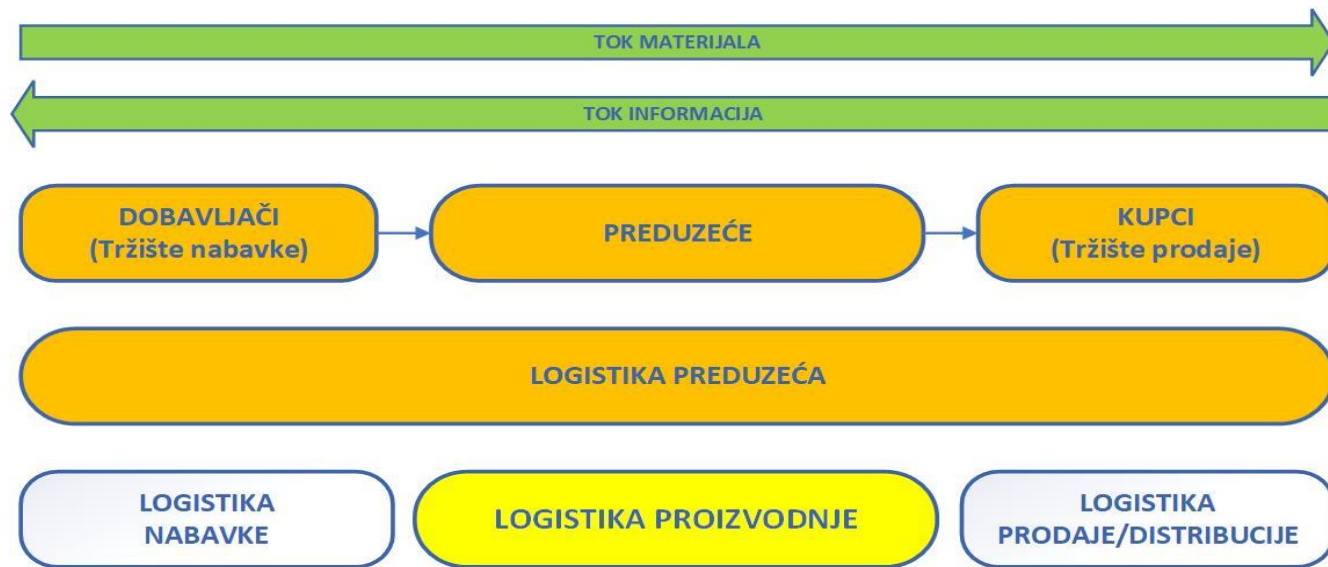
(1) s najmanjim (prihvatljivim) troškovima

Interne racionalizacije i poboljšanja ostvaruju se najčešće:

- smanjivanjem troškova
- skraćivanjem vremena (aktivnosti, puteva)
- smanjenjem prostora (operativni troškovi, putevi, vreme)
- povećanjem iskoristivosti raspoloživih resursa (oprema, ljudi, prostor),
- povećanjem produktivnosti
- smanjenjem zaliha
- povećanjem kvaliteta logističkih aktivnosti

OPTIMIZACIJA!

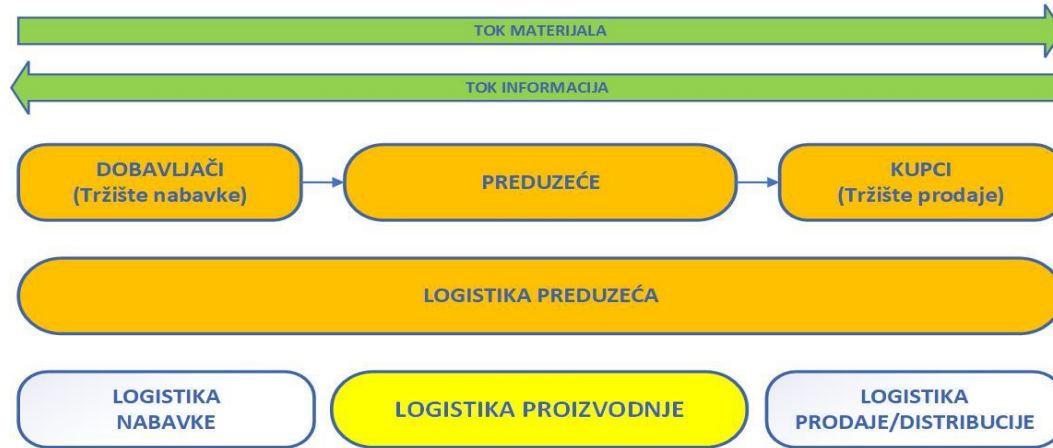

Logistika preduzeća, može se definisati kao integrisano planiranje, izvršavanje, kontrola i upravljanje svim internim i eksternim tokovima materijala i informacija pod odgovornošću preduzeća.

Logistika proizvodnje, kao deo logistike preduzeća, može se definisati kao planiranje, izvršavanje, kontrola i upravljanje tokovima materijala i informacija kroz proizvodni proces, odnosno unutar i između proizvodnih pogona.

Glavni **cilj logistike proizvodnje** je osigurati potrebne materijale (pravo mesto, pravo vrijeme, potrebna količina, potreban kvalitet...) u svim fazama proizvodnje, uz minimalne troškove.

Zadaci logistike proizvodnje uključuju planiranje i upravljanje proizvodnjom, ostvarivanje svih potrebnih kretanja, manipulacije i skladištenja materijala u procesima izrade i montaže.

Logistika nabavke, može se definisati kao planiranje, izvršavanje, kontrola i upravljanje tokovima robe/materijala i informacija od dobavljača do preduzeća.

Zadaci logistike nabavke obuhvataju aktivnosti **osiguranja materijala svim procesima u preduzeću**. Ostvaruje se **tok materijala između tržišta-nabavke i preduzeća**, putem *ulaznog transporta, ulaza materijala u preduzeće (prijem materijala, istovar) i skladištenja (manipulisanje robom/materijalom i uskladištenje u ulaznom skladištu)*.

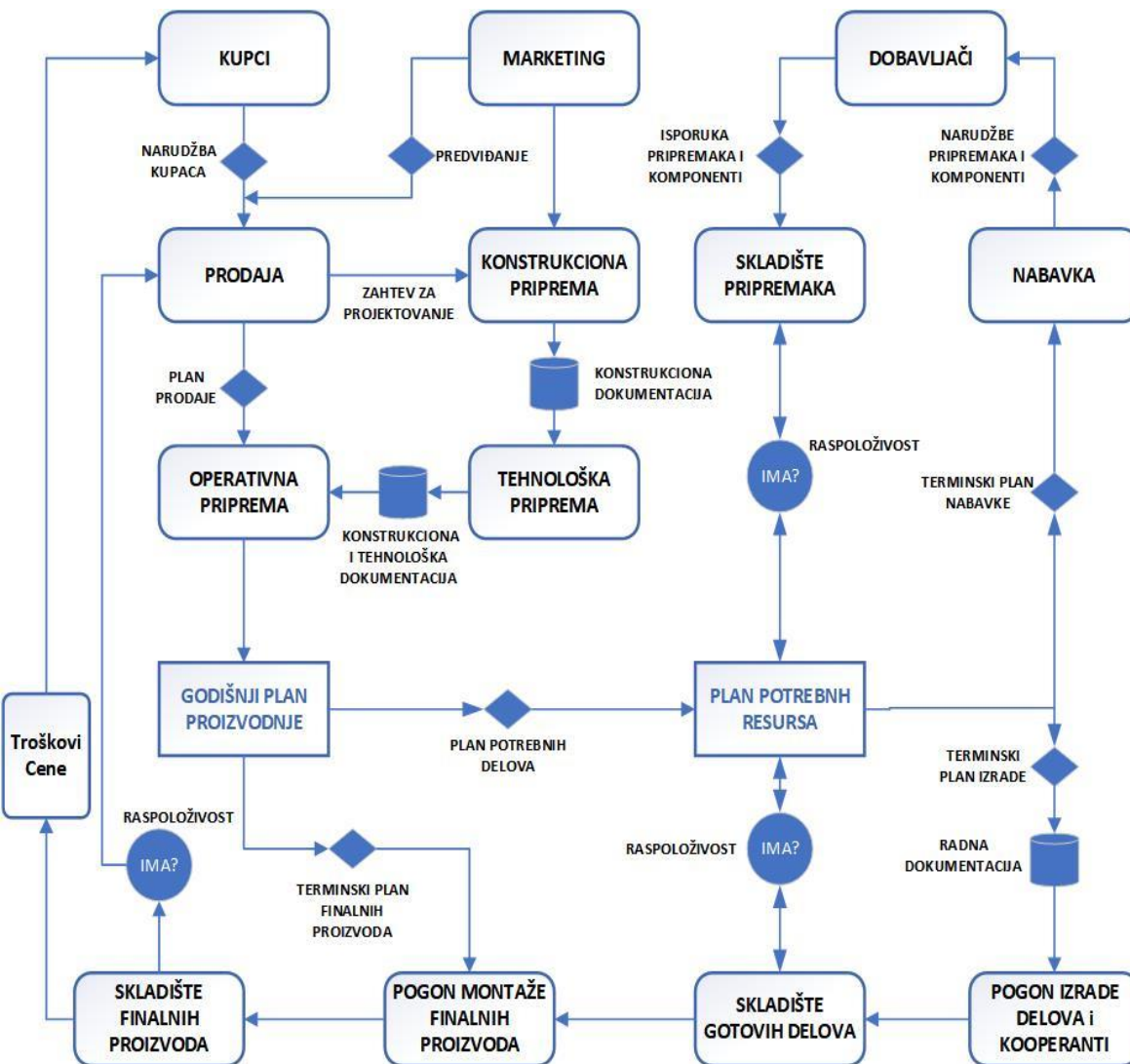
Cilj logistike nabavke je uz najmanje troškove osigurati (u potrebno vreme, količini, zadovoljavajućeg kvaliteta,...) potrebne sirovine i poluproizvode za proizvodnju.

Logistika prodaje, može se definisati kao planiranje, izvršavanje, kontrola i upravljanje tokovima robe/materijala i informacija od proizvođača do kupaca.

Zadaci logistike prodaje su **podrška svim operacijama u procesima distribucije i prodaje gotovih proizvoda kupcima**. Obuhvaćaju čitav niz aktivnosti kao npr. *oblikovanje prodajne mreže, istraživanje potreba tržišta, upravljanje skladištem gotove robe i distribucijskim centrima, planiranje transporta i skladištenja, komisioniranje robe, pakovanje i dr.* Ostvaruje se tok materijala između preduzeća i kupaca, pri čemu se fizički tok ostvaruje aktivnostima komisioniranja, pakovanja, pretovara, transporta i skladištenja.

Cilj logistike distribucije je dostaviti robu kupcima (u potrebno vreme, količini i kvalitetu) uz najmanje troškove.

Logika tokova aktivnosti u proizvodnom sistemu

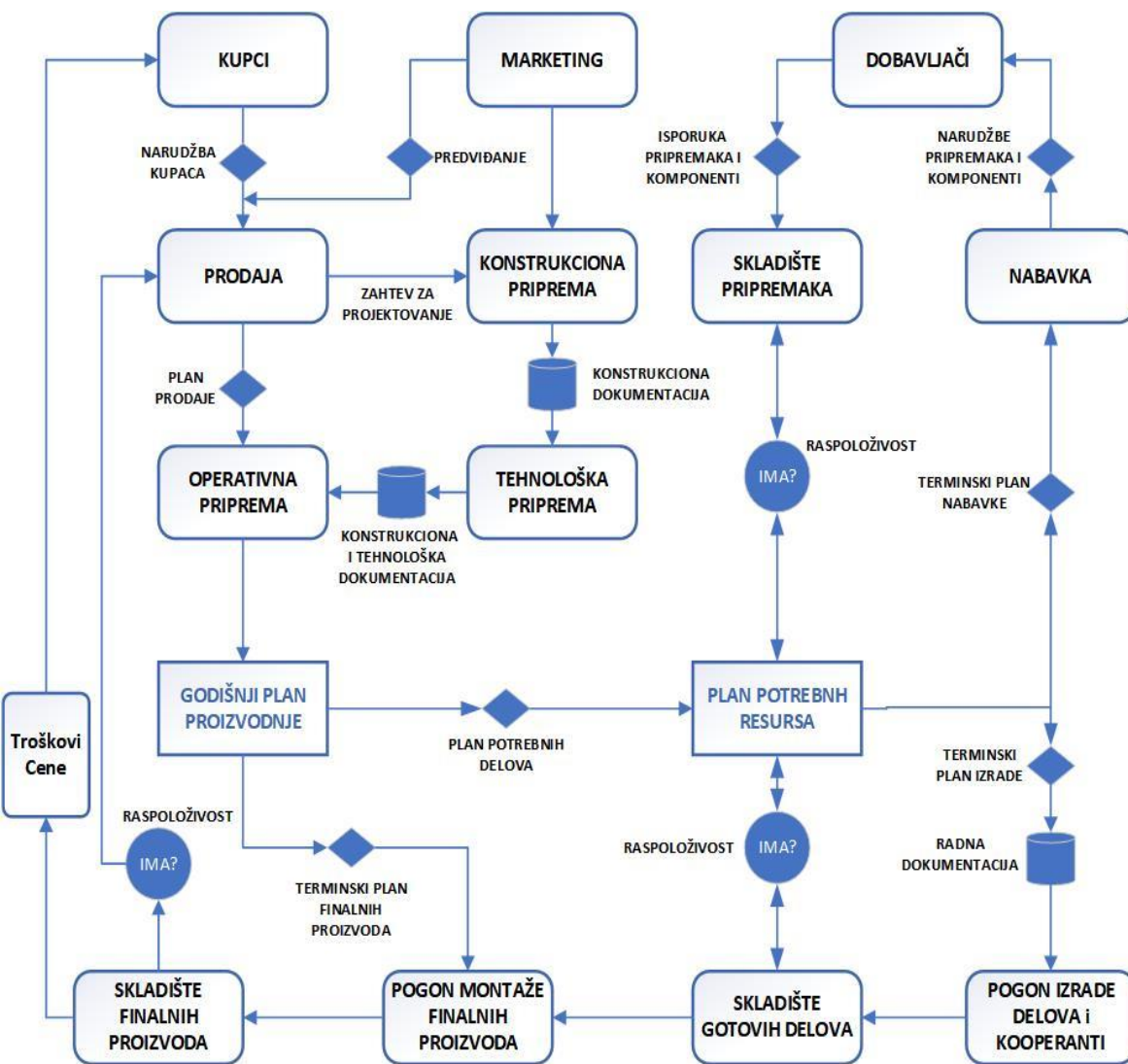
Na osnovu zahteva *tržišta* - NARUDŽBINA KUPCA ili *marketing služba* na osnovu statističkih prognoza i istraživanja tržišta kreira PLAN POTRAŽIVANJA kao ulazni podataka za *službu prodaje*.

Funkcije *marketinga i prodaje* definišu ZAHTEV ZA PROJEKTOVANJE PROIZVODA službi *konstrukcione pripreme*

Konstrukciona priprema kreira KONSTRUKCIJONU DOKUMENTACIJU i prosleđuje je *tehnološkoj pripremi*.

Tehnološka priprema kreira TEHNOLOŠKU DOKUMENTACIJU i prosleđuje je *operativnoj pripremi*.

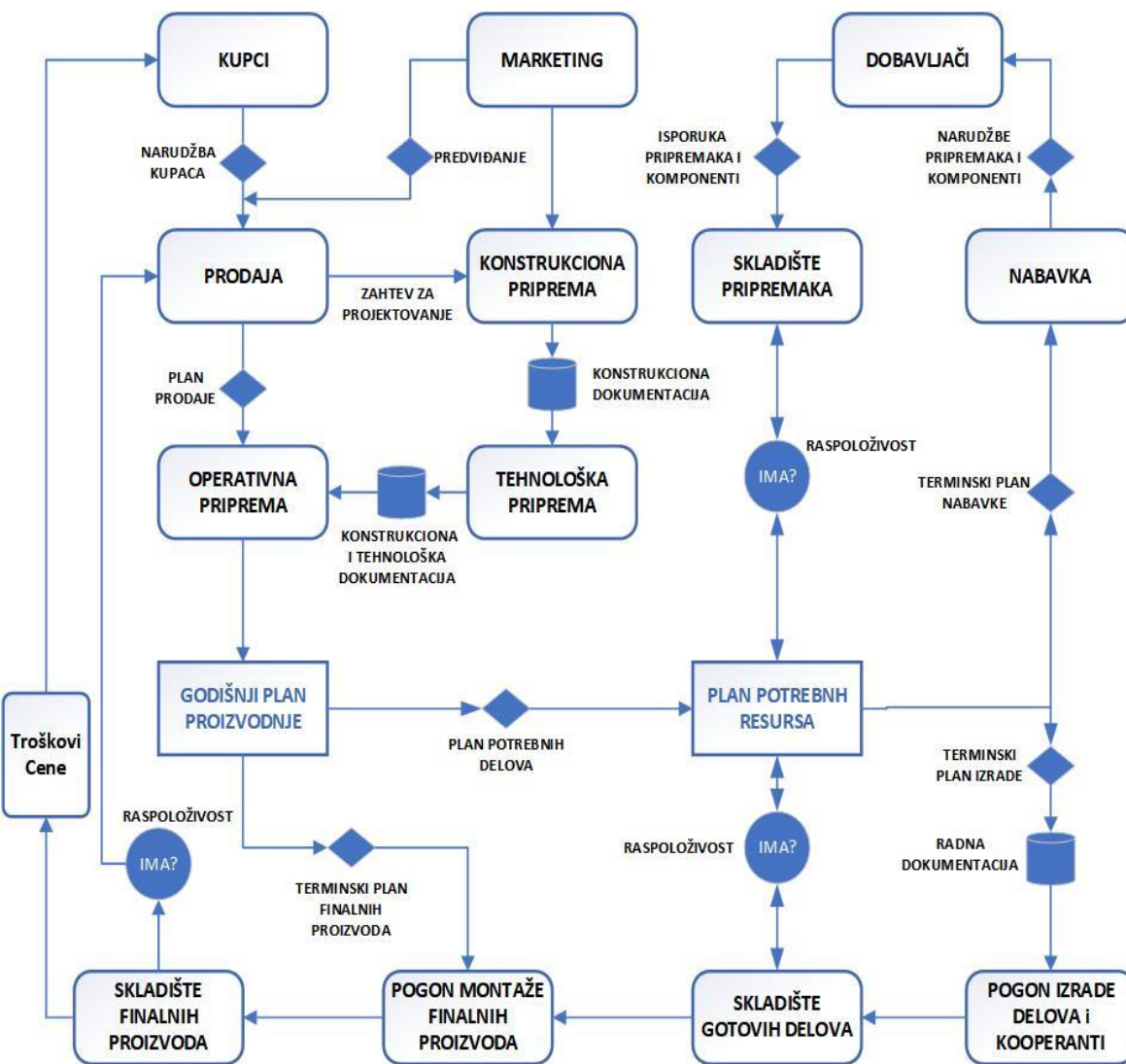
Funkcija prodaje na bazi konsultacija sa funkcijama marketinga i pripreme proizvodnje (konstrukciona, tehnološka i operativna priprema) kreira PLAN PRODAJE.

Operativna priprema na osnovu prethodnih informacija kreira **GODIŠNJI PLAN PROIZVODNJE** sa mesečnom dinamikom proizvodnje (uzimajući u obzir proizvodne kapacitete). Ovaj plan obuhvata **TERMINSKI PLAN POTREBNIH DELOVA** i **TERMINSKI PLAN FINALNIH PROIZVODA**.

Na osnovu prethodnih planova proizvodnje i tekućih ugovora (koje su delimično fiksni promenljivi) kreira se **PLAN POTREBNIH RESURSA** (zauzima centralno mesto u planiranju proizvodnje) koji mora biti usaglašen sa raspoloživim proizvodnim kapacitetima i stanjem u skladištima.

Na osnovu plana potrebnih resursa formiraju se **TERMINSKI PLAN NABAVKE** i **TERMINSKI PLAN IZRADE**.

Služba *nabavke* kreira NARUDŽBU priprema i komponenti i prosleđuje *dobavljačima* koji vrše ISPORUKU priprema i komponenti u skladište.

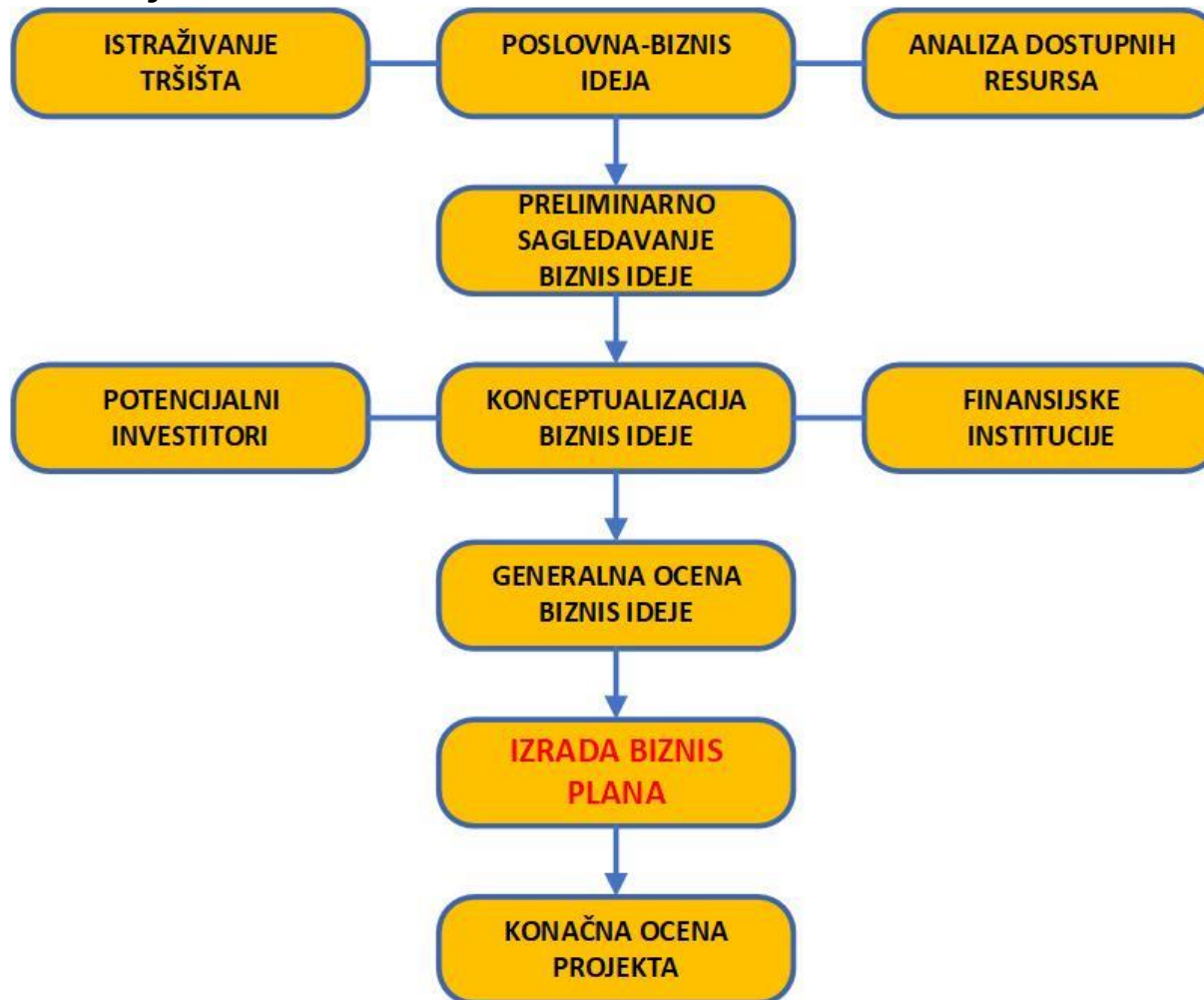
Služba operativne pripreme na osnovu terminskog plana izrade definiše NALOGE ZA IZRADU pri čemu se kreira RADNA DOKUMENTACIJA i prosleđuje u *proizvodnju* (pogon za izradu delova i pogon montaže sklopova i proizvoda) ili pak *kooperantima*. Finalni delovi se skladište u skladište gotovih delova, a finalni proizvodi u skladište finalnih proizvoda.

Radna dokumentacija služi i kao povratna informacija o realizaciji radnih naloga i stanja skladišta. Na osnovu toga vrši se fino planiranje pri izradi terminskih planova (mesečni, nedeljni, dnevni)

Nakon montaže finalnih proizvoda izveštava se služba prodaje i vrši isporuka proizvoda kupcima

Planiranje poslovanja – Biznis plan

Izrada biznis plana predstavlja jednu fazu razvoja i implementacije **projekta**. Na slici (univerzalni algoritam procesa upravljanja projektima) je prikazano šta prethodi izradi biznis plana, kada se pristupa njegovoj izradi i kako teče proces odlučivanja.

Opšti principi ocene biznis ideje:

- **Biznis ideja mora imati realnu zasnovanost i prepoznatljivu tržišnu vrednost**
- **Mora postojati tržište i jasna koncepcija nastupa na tržištu**
- **Kompetitivne prednosti proizvoda (ili usluge) koje ga izdvajaju od konkurencije**
- **Planiranje mora da se zasniva na realnim, praktično ostvarljivim ciljevima, podacima i pretpostavkama**
- **Mora postojati dobar menadžerski (upravljački) tim kao i organizaciona struktura koja može da iznese čitav projekat**

Biznis plan, dakle treba da se radi tek onda kada je jasno i precizno definisana biznis ideja, kada su jasno i precizno definisani resursi (pre svega, koliko kapitala-novca postoji i koliko kapitala nedostaje) i kada je, što je više moguće, definisan vremenski okvir u kome bi ova ideja-projekat mogla da se razvije.

Sama izrada biznis plana biće znatno olakšana, ako se u prvom koraku “skiciraju” osnovne karakteristike tekućeg poslovanja firme, kao i neki opšti razvojni ciljevi.

BIZNIS PLAN je metodološka obrada poslovne ideje kojom se dokazuje opravdanost njene realizacije, pri čemu pojam “metodološka obrada” podrazumeva da se provera ideje vrši prema nekom priznatom uputstvu, tj. metodologiji, koja definiše formu i sadržaj biznis plana. On ustvari predstavlja ono što svaki preduzetnik treba da uradi pre nego što se upusti u bilo kakvu poslovnu avanturu.

Biznis plan je rezime prošlih, sadašnjih i budućih aktivnosti preduzeća, odnosno najefikasniji način kako da iz prošlosti (sadašnjosti) stignete do budućnosti.

Biznis plan je pažljivo planiranje i testiranje poslovne ideje, kojim se pokazuje da li ona ima finansijskog i operativnog smisla.

Biznis plan je plan vizije preduzeća, put od želja do stvarnosti. U njemu su postavljeni ciljevi, analizirane osnovne slabosti i najznačajnije prednosti planiranih aktivnosti i u skladu sa tim utvrđena osnovna strategija njegovog sprovođenja.

Biznis plan utvrđuje trenutnu poziciju preduzeća. Izrada biznis plana je razvojni proces testiranja početne poslovne ideje, ocene njenih realnih biznis šansi u tržišnom okruženju, projekcije realizacije i načina ostvarenja.

Sam naziv dokumenta kojim se ispituje poslovna ideja nije definisan zakonom ili propisom, pa se pored ovog naziva često srećemo sa terminima: *investicioni program, investiciona studija, fizibiliti studija, studija izvodljivosti, studija mogućnosti, elaborat, poslovni plan* itd. Naravno radi se o istoj stvari, a sam naziv obično definišu firme, banke, fondovi, donatori, poslovni partneri itd.

U malim preduzetničkim poduhvatima koji ne zahtevaju velika finansijska ulaganja ovaj dokument ima naziv BIZNIS PLAN, što je slučaj kod nas, dok u većim finansijskim ulaganjima on ima drugačiji naziv.

Biznis plan se radi uvek kada se proverava neka poslovna ideja, pa i kada ona ne zahteva finansijska ulaganja, kao što su:

- **startovanje biznisa**
- **širenje biznisa**
- **razvoj novih proizvoda**
- **obezbeđenje finansijskih sredstava**
- **donošenje menadžerskih (upravljačkih) odluka**
- **kontrola poslovanja**

Kod nas se najčešće radi kada se obraćamo kreditorima ili saulagačima (što nije baš dobro).

Biznis plan treba da sadrži:

1. Podatke o investitoru:

- istorijat
- organizacionu i kadrovsku strukturu
- imovinu kojom investitor raspolaže
- predmet poslovanja
- geografsko tržište na kome je prisutan
- najvažnije kupce i dobavljače
- glavne konkurente i poziciju firme u odnosu na njih
- finansijsku analizu dosadašnjeg poslovanja

2. Podatke o biznis planu:

- opis predmeta novog biznisa i poređenja sa istim konkurentskim firmama
- plan tržišta prodaje
- plan tržišta nabavke sirovina
- tehničko-tehnološku koncepciju i veličinu ulaganja
- lokaciju novog biznisa
- analizu uticaja biznisa na okolinu
- dinamiku realizacije investicije
- organizacione aspekte
- finansijsku analizu (bilans stanja, bilans uspeha, statičku i dinamičku ocenu biznis plana, senzitivnu analizu...)

**OSNOVNO ŠTO PREDUZETNIK SAZNAJE IZ BIZNIS PLANA JE
DA LI TREBA REALIZOVATI IDEJU I UĆI U BIZNIS ILI NE.**

Ako je rezultat pozitivan i biznis plan korektno urađen **saznaće se:**

- **DA LI JE TRŽIŠTE NABAVKE I PRODAJE DOKAZANO**
- **KOLIKI JE MOGUĆI PROFIT U NORMALNIM USLOVIMA,**
- **GDE SU DONJE GRANICE NORMALNOG POSLOVANJA**
(kako podnosi smanjenje obima proizvodnje, povećanje troškova poslovanja-sirovina, energenata, plata, pad prodajnih cena proizvoda, porast vrednosti investicije, pad stepena iskorišćenja resursa.....)